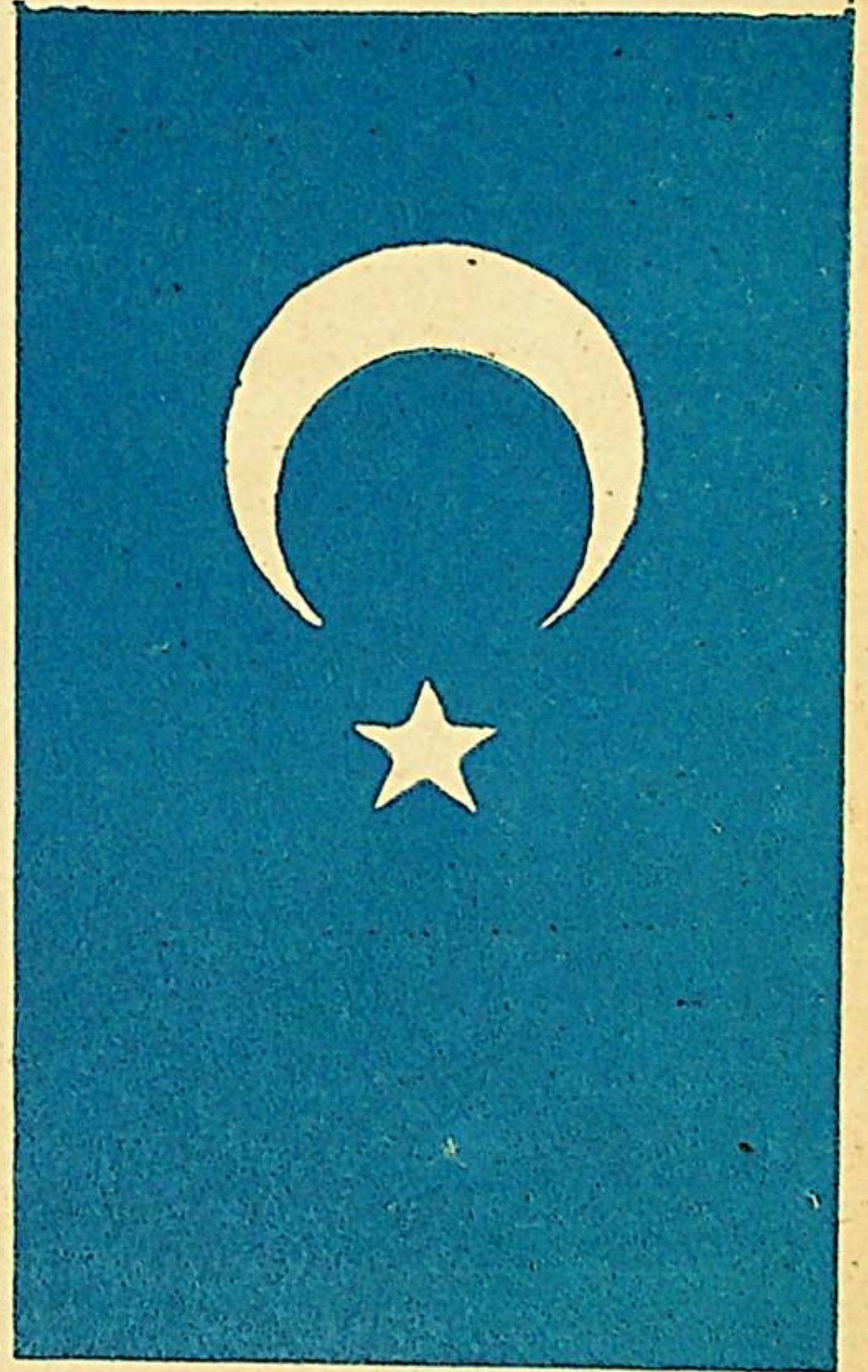
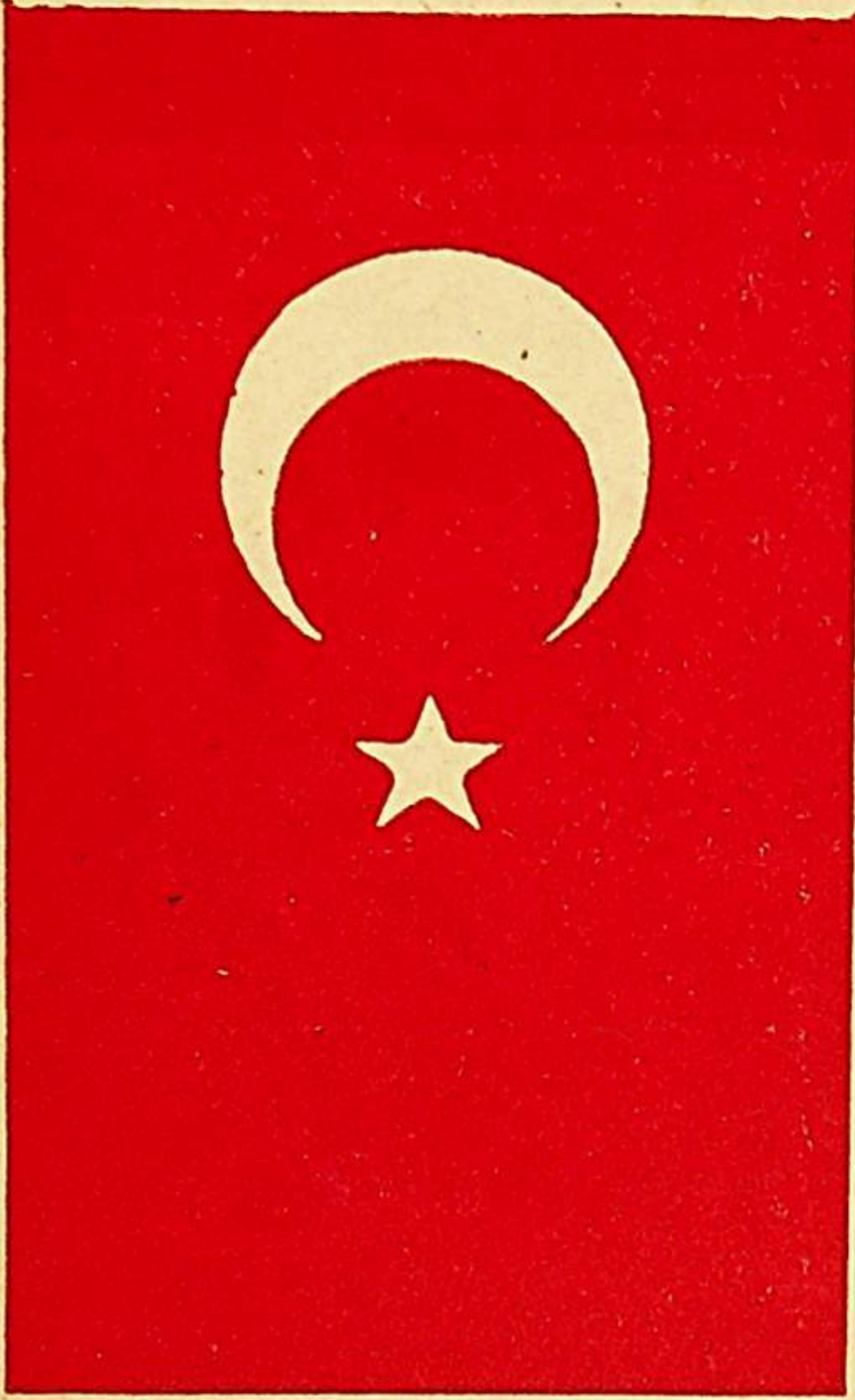

DOĞU TÜRKİSTAN

EASTERN TURKESTAN

Sayı : 22 . 23 — Yıl : 3

“Doğu Türkistan Bayrağı”

★ DÜNYA DAMININ KIRGIZLARI
★ DIŞ TÜRKLER ANKETİNE 1. CEVAP
★ RABİTA'YA BİR TEKLİF VE TEŞEKKÜR
★ AFGANİSTAN TÜRKLERİ
★ REFET RODOPLU İLE BİR SOHBET
★ TÜRKİYE'DEN TÜRKİSTAN'A GİDENLER
★ TÜRK LEHÇESİ İLE DENEME YAZILAR
★ RESİMLERLE DOĞU TÜRKİSTAN

(Remy DOR)
(Kurt TARIK)
(Hızırбек GAYRETULLAH)
(Doç. Dr. Kıyamuddin RAI)
(Saadettin TOPUZOĞLU)

(İsmail CENGİZ)

DOĞU TÜRKİSTAN DERGİSİ

Yıl : 3 Sayı : 35-36 (22-23) Cilt : 3

İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Müdürü

İSMAIL CENGİZ

Genel Yönetmen :

HIZIRBEK GAYRETULLAH

Yayın Kurulu Başkanı :

Em. Gen. SELİM TÜRKKAN

Yayın Kurulu Bşk. Yar. :

Em. Albay R. ÇATALTEPE

Yayın Kurulu Gen. Sek. :

HACI OSMAN TAŞTAN

Afganistan Danışmanı :

Doç. KIYAMUDDİN RAI

Kıbrıs-Ege Adaları Danışmanı :

HALİL FİKRET ALASYA

Azerbaycan Suriye Kerkük

Danışman :

SADETTİN TOPUZOĞLU

Balkanlar - B. Trakya Danışmanı :

Dr. SALİM KALAYCI

Yıllık Abone : 1000 TL.

6 Aylık Abone : 500 TL.

Havale Adresi : İ. Cengiz

P. K. 46 Beyazıt - İstanbul

İdare Yeri : Ankara Cad. No.: 54-2

Sirkeci-İst. Tel : 22 51 83-27 69 18

Gönderilen yazılar basılsın
veya basılmasın iade edilmez.
Dergimizde yayınlanan yazılar
kaynak gösterilmeden iktibas
edilemez.

Baskı ve Dizgi :

Onur Basımevi

İSTANBUL

VEFAT

Doğu Türkistan Göçmenler
Derneği'nin kurucusu ve idare
heyeti üyesi, Türkistan davası-
nın savunucularından ve der-
gimizin maddi destekçilerinden
fedakâr, vefakâr dava arkada-
şımız, kardeşimiz

ABDÜLKEBİR AKYOL

(KABİ HACI)

26.8.1982 tarihinde geçirmiş
olduğu ani rahatsızlık netice-
sinde, Alman Hastanesi'nde ha-
yata gözlerini yummuştur.

Başta ailesine ve bütün hem-
şerilerimize baş sağlığı temen-
nisinde bulunur, haklı mücade-
lemizde daha nice Abdülkebir
Akyol'ların yetişeceğini müjde-
leriz.

**Doğu Türkistan
Dergisi**

Bu dergi ayda bir çıkmakta
olup, Doğu Türkistan Göçmen-
ler Derneği Yönetim Kurulu
üyelri tarafından hazırlanmak-
tadır.

This is monthly magazine, The
Articles are prepared by the
Eastern Turkestan's Refugees
Association.

BAŞYAZI:

**"RABİTA" TEŞKİLATINA BİR TEŞEKKÜR
VE BİR TEKLİF**

Merkezi Suudi Arabistan'da bulunan Rabîta'tül Al-Âlam, Al-İslam adlı "*Dünya İslam Birliği*" teşkilatı'nın Türkistan Davası'na göstermiş olduğu yakından dolayı Doğu Türkistan Dergisi olarak açık teşekkürlerimizi bildiririz.

Kıbrıs'ta toplanan 8. Dünya İslam Kongresi esnasında dergimizin yazı işleri müdürü İsmail Cengiz'in gerek konuşma yapmasında, gerekse tekliflerin sunulmasında ve kongre tarafından oybirliği ile kabul edilmesinde gösterilen ilgi ve yardımlardan;

Rabîta Teşkilatı'nın meclis üyeliğine Türkistan liderlerinden İsa Alptekin'in seçilmesinden;

Suudi Arabistan Devlet Radyosu'nda her gün bir saat olmak üzere Türkistan lehçesinde yayın yapılmasına imkân verilmesinden;

Ve en önemlisi Suudi Arabistan'da yıllardır hayatlarını sürdürmekte olan Türkistanlı kardeşlerimize gerek devletin, gerekse Suudi Arabistan halkının gösterdikleri ilgiden ve tanıdıkları imkânlardan;

Dolayı, Türkistan halkının şükran borçları vardır. Tekrar tekrar teşekkürlerimizi sunarız.

Ancak Rabîta Teşkilatının şahıslardan ziyade bu davaya hizmet veren kuruluşlara yardım elini uzatması Rabîta'nın tabii amaçlarından biridir.

Türkiye'de yıllardan bu yana kurulu ve hür dünyadaki Doğu Türkistanlılar'ın resmi merkezi durumunda olan *Doğu Türkistan Göçmenler Derneği* ve bu derginin faaliyetlerine paralel olarak iki yıldır çıkmakta olan "*Doğu Türkistan*" adlı aylık bir "*dergi*" bulunmaktadır.

Bu iki kuruluş haliyle Doğu Türkistan Davası için kamuoyu oluşmasına çalışmak maksadıyla faaliyet halindedir. Ancak maddi imkânsızlıklar sebebiyle yeterince hizmet verememektedir.

Şu bir gerçek ki "*Doğu Türkistan Davası*", yalnız Türkiye'nin değil, bütün insanlığın davasıdır. Her şeyden evvel, "*İslam alemi*"nin davasıdır.

Bu bakımdan ve komünizm tehlikesine karşı Suudi Arabistan Kralığı'nın bu iki kuruluşa yardımları hem insaniyet açısından hem de dinî bakımdan vaciptir.

Teklifimizin değerlendirileceğine eminiz. Çünkü komünizme karşı "*birlik*" olmaya ihtiyacımız vardır.

Hızır Bek GAYRETULLAH

DÜNYA DAMININ KIRGIZLARI

Rémy DOR

Türk Dili dergisinin Temmuz 1977 sayısında yayınlanan bay Mehmet Fuat Bozkurt'un ilginç yazısı bizlere Afganistan'daki Türk halkları konusunda bilgiler sağlamaktadır. Yazar gezisi sırasında ulaşılması çok güç olan stratejik Pamir bölgesine de gitmek istemişse de ne yazıkki bu mümkün olmamıştır. Afganistan'da kaldığım üç yıla yakın süre içinde Kırgızların dili ve sözlü geleneklerine ilişkin araştırmalar yapmak üzere iki kez gitme şansına¹ eriştiğim Pamir hakkında bana sunulan fırsattan yararlanarak **Doğu Türkistan** okurlarına tamamlayıcı bilgiler sunmak istiyorum.

Pamir denilen bu geniş dağlık bölgede dünyanın en yüksek sıradağlarından; kuzeyde Alay, doğuda Muz Tagh, güneyde Hindu-Kuş ve batıda Sughnan dağları vardır. Aşırı yüksekliği nedeniyle (bu özellik kendisinin Dünyanın Damı diye adlandırılmasına neden olmuştur) insanları sürekli olarak büyülemiştir. Tarih önceki zamandan beri, bizlere taş üzerine işlenmiş dağ keçisi avı tablolarını bırakan avcılar tarafından sık sık ziyaret edilmiştir. Hindistan'ın Aryenler tarafından fetihinden sonra, çok eski İran halklarından gelen gruplar Pamir'e sığınmaya geldiler ve ona pâ "dağ" ve mirâ "geniş alan, yayla" adını verdiler. Bununla birlikte Pamir adının yazılı bir yapıtta yer aldığını görmek için yedinci yüzyılı beklemek gerekir. Gerçekten Çinli gezgin Hiuan-tsang Hindistan'a yaptığı geziyi anlattığı yazıda bize çok yüksek ve çok soğuk olması nedeniyle hiçbir bitkinin yetişemediği **Po-mi-lo** (= Pamir) vadisinden söz etmektedir. Daha sonra Marco Polo'nun kaleminden Dünya Daminin bir betimlemesini yeniden bulmak için on üçüncü yüzyılı beklemek gerekmiştir. Venedikli büyük gezgin yükseklik nedeniyle orda ateşin başka yerlerdekinden dhaa az iyi yandığına önemle işaret etmektedir. Nihayet on yedinci yüzyılda cizvit papazı B. de Goez bize Çin'e gitmek için geçtiği Pamir'den söz etmektedir. Bütün bu yazarlar Pamir'in tamamen ıssız ve orada kimsenin bulunmadığı olgusu üzerinde ısrarla durmaktadırlar.

Ancak XVIII yüzyıl içindedirki Kırgızlar Dünya Damı üzerinde sürülerini yetiştirmeye başlamışlardır. Fakat Kırgızlar kimlerdir ve nereden geldiler?

Çin yıllıkları İsa'nın doğumundan iki yüzyıl öncesinden beri Kırgızların varlığından söz etmektedirler. Onların yaşadıkları toprakları

Yüksek Yenisey bölgesinde ve daha kesin olarak bugünkü Moğolistan'ın kuzey batısında bulunan Sayan dağları kuzeyindeki bozkırları ve Abakan - Minusinsk çukurlarını onların yaşadıkları topraklar olarak açıklamaktadır. İsa'dan sonra 709/710 yılında Kırgızlar T'u-kiü'ler (Türk) tarafından ezilmiş ve hanları öldürülmüştür. Olay üzücüdür fakat sonuçları üzücü değildir : T'u-kiü'ler birlikte getirdikleri yazı düzenini onlara bırakacaklar ve sekizinci yüzyıldan onuncu yüzyıla kadar bu yazılarla Yüksek Yenisey yazıtları taş üzerine yazılacaktır. Bu metinler bize kronolojik yönden pek az bilgi sağlamaktadır. Buna karşın bunlarda bolca bulunan yaşamöyküsel ayrıntılar sayesinde bu güçlü savaşçıların varlığı konusunda bir fikre sahip olabilmekteyiz.

Yüzyılları hızla aşalım : Kırgızların tarihi Uygurlara, Moğollara, Ruslara, Kalmuklara karşı yapılan ve birbirini izleyen uzun bir savaş dönemi olarak özetlenebilir. Sonuç olarak, Kırgız halkı, onyedinci yüzyılın son yıllarında ve on sekizinci yüzyılın ilk yıllarında, bugün oturdukları Semireçye bölgesine göçetmek zorunda kalmışlardır. Bazı gruplar, batıya doğru Alay, Karategin ve Hisar bölgelerine gitmek üzere bu bölgeden ayrılmışlardır. Bu gruplar, yine bu sırada, İslam diniyle ilişki kurmuşlardır.

Alay vadisine yerleşen Kırgızlar arasında, Teyit kabilesinin bazı üyeleri, yeni otlaklar bulmak gereksinmesini itisiyle, yazın Pamir yaylasına gitmeye ve ilk soğukların başlamasıyla Alay'daki topraklarına yeniden inmeye başlayacaklardır. XVIII yüzyılın sonunda Pamir Yaylasının dönemsel işgali belirli bir genişleme kazanmıştır. Teyit'ler bütün Ak Su vadisi boyunca ve Küçük Pamir'de göçebe olarak yaşamaktadırlar. Az zaman sonra bunlardan bazıları doğuya doğru gitmeye devam ederek Ladakh'a hakim olan tepelere kadar gitmişlerdir.

Karategin'de yerleşmiş ve Teyit'lerin çok iyi ilişki içinde olduğu bir başka Kırgız kabilesi de kendi başına bir serüvene atılacaktır. Kesek'ler, belkide dostları Teyit'lerin önerisi üzerine, on dokuzuncu yüzyıl başında Büyük Pamir'e göçebelik etmeye gelmişlerdir.

1938 yılında Kaptan J. Wood'un rastladığı kişiler bunlardır. Bundan sonra Pamir'in bilimsel keşfi çağı açılmış. Birçok gezgin, İngiliz ve özellikle Ruslar, uzun zaman *terra incognita* kalmış bu topraklarla ilgili bilgilerimizi hızla geliştirmişlerdir.

Pamir'in stratejik önemi çağımızın politikacılarının gözünden kaçmamaktadır. XIX. yüzyılın ikinci yarısında, Rusların ve İngilizlerin fetihleri öylesine gelişmiştir ki, bu iki büyük imparatorluk daha sonra bu yüzden karşı karşıya geleceklerdir. Uzlaşmazlıklar, tehlikeleri arttırmaları nedeniyle istenmemektedir. Bu durumda, ilgililer aralarında tampon bir bölge kurmalıdırlar ve bu bölge için Pamir'den daha iyi bir

yer bulunabilir mi? Böylece 1895 yılında yapılan bir İngiliz-Rus anlaşması Afgan Pamir'in sınırlarını belirlemekte ve yönetim Afganistan kralı Abdur Rahman'a verilmekteydi. Bu yeni durum Kırgızların serbestçe gidip gelmelerine devam etmelerini engellemeyecekti.

Durum, XIX. yüzyılda köklü olarak değişmektedir. Rusya'da ve sonra Çin'deki komünist devrim, sınırların sıkı sukya kapatılmasına yol açmakta, Afgan Pamir'deki Kırgızların tecrit edilmelerinin başlangıcını işaret etmekteydi.

Günümüzde anılan bölgede yaşayan Kırgızların sayısı üç bini aşkın-
dı 469 aileye bölünmüşlerdir. Bu ailelerin yüze yakını Büyük Pamir'de ve kalanı da Küçük Pamir'de bulunmaktadır. Buradaki bütün Kırgızlar Teyit kabilesinden olan bir han'ın, Hacı Sahib Rahman Kul Han'ın yönetimi altındadırlar. Bu kişinin geniş yetkileri vardır. Fakat o, becerikli bir şef olması nedeniyle, bu yetkileri ılımlı bir biçimde kullanmaktadır. Kendileriyle görüştüğüm bütün Kırgızlar olağanüstü niteliklere sahip olması nedeniyle şeflerinin üstünlüğünü herhangi bir güçlük olmaksızın kabul ettiklerini belirtmişlerdir.

Büyük Pamir'in uzaklığı ve yağan kar yüzünden çoğu zaman tamamen tecrit edilmesi nedeniyle, Han, yetkililerinin bir bölümünü güncel yönetimden sorumlu bir Kesek şefine aktarmaktadır. Bununla birlikte ciddi bir sorun ortaya çıktığında bu kişi Rahman Kul'a başvurmaktadır.

Geçmişte olduğu gibi, adalet, ak sakal'lar veya yaşlılıkları, tecrübe-
eri ve de soylulukları (zengin oluşlarının onları rüşvet almaktan alıkoy-
ması) nedeniyle seçilen geleneksel yargıçlarca sağlanmaktadır.

Temel sosyo-ekonomik birim daima geniş aileden oluşmaktadır. Aile en yaşlı kişinin yönetimi altındadır. Bu kişi aileyi dilediğince yönetir. Evlilik ilişkilerine ve kalıng'a (kızın başlığına) karar veren aile meclisidir.

En yaşlı kişinin daha genç kişi üzerindeki bu yetki ilişkisinin sürekliliği kırgız toplumunun içindeki ilişkileri biçimlendirmektedir. Belirgin bir örnek verirsek; genç bir bay (türkçede ağa anlamına gelen büyük sürü sahiplerine verilen ad) yaşlı çobanlarından birine söz söylerken bir saygı deyimini kullanmalıdır buna karşın çoban ona yanıt veririrken senli benli bir deyim kullanabilir.

Sosyal yapılarının hemen hemen hiç değişmemiş olmasına karşın yaşam biçimleri belirli bir değişime uğramıştır. Gerçekten Kırgızlar göçebelikten, yarı-göçebelige geçmişlerdir. Yazın, güzün ve kışın, gele-
nekle saptanmış belirli bir güzergâh uyarınca kısa uzaklıktaki yerlere gitmekte ve konaklama yeri kurmak için sonra daima aynı yerlere gelmektedirler. Konaklama yerinin bu değişmezliği geleneksel konut biçimi-

minin değişmesine de yol açmıştır. Kerpiç yapılar görülmeye başlanmıştır : anbarlar, ağıllar, hamamlar, konuk evleri ve hatta camiler. Bana göre, bu yapılar, yurt denilen çadırların yerini almakta gecikmeyecektir.

Kırgızlar konut olarak yalnızca bu çadırları kullanmaya devam edenlerin son temsilcileri arasında bulunmaktadır. Bu çadırların silindir-küre biçimleriyle çok az rüzgâr alışı, kalın bir şapka ile örtülü oluşu ve kötü havalara maydan okuyuşu gibi özellikleri sayesinde Pamir'in iklim koşullarına eksiksizce uyduklarını belirtmek gerekir. Üstelik kurulması-sökülmesi kolay (kurmak için üç saatlik gereksinmesine karşın, söküşte kırk dakikalık bir süre yeterlidir), ve az bir yer tutucudur (iki Tibet öküzü üzerine yüklenebilir). Bununla birlikte Han'ın veya ileri gelen bir kişinin evde oturmanın kendi saygınlığına daha uygun olması veya sadece daha kullanışlı olacağına karar vermesi bu çadırların (yurt) ortadan kalkması için yeterlidir.

Kırgızın yaşamı çetindir. Tan ağarırken kalkar, sürülerle uğraşır. Bu sürüler, koyunlardan, keçilerden, Tibetöküzlerinden, atlardan ve develerden oluşur. Her tür hayvan ayrı bir otağa götürülür. Hayvanlar yakından izlenmekte ve özenle bakılmaktadır. Hayvanların, özellikle keçilerin bitki bozmalarına meydan verilmemektedir.

Doğa verimsizdir ve Kırgız'a hiçbir kolaylık sağlanmamaktadır. Böyle bir yükseklikte, meyvalar, sebzeler ve tahıllar bilinmez ve orada yaşayanlar sürülerinin ürünleriyle geçinmek zorundadırlar. Etin bayram günlerine ayrılması nedeniyle, süt ve süt ürünleri temel gıdaları oluşturmaktadır. Böyle bir beslenme sonucu Kırgızlar vitamin yetersizliği nedeniyle, başağrıları, göz yangısı, dişleri erken düşmesi gibi hastalıklardan yakınmaktadırlar.

Çocuk ölümleri korkunç orandadır. Kışın doğan bir bebeğin yaşama şansı hemen hemen hiç yoktur. Bazı yaz konaklama yerlerinin 4700 benzer bir yükseklikte doğum yapacak kadının ne denli güçlüklerinin benzer bir yükseklikte doğum yapacak kadının ne denli güçlüklerinin olacağı kolaylıkla düşünülebilir. Bu nedenle doğum oranı pek azdır ve kısa zamanda bunun sonuçları açık bir biçimde ortaya çıkacaktır.

Yaşam koşullarının güçlüğü ve coğrafi tecrit Kırgız toplumunu kendi içine kapanmaya yöneltmiştir. Bunun iyi ve kötü yönleri vardır. Durumun zararlı yönü toplumun kendini yitirmesi, yararlı yönü ise, Rusya ve Çinde onlarla ilgili kabileler tamamen ortadan kalktığı halde Afgan Kırgızları geleneklerini korumuşlardır.

Devamı arka sayfadadır.

Bu makale yazıldığından beri Dünya Damı Kırgızlarının durumu büsbütün değişti. Sovyet işgalinden korkarak Teyitler Pakistan'a kaçmış Kesekler ise, sınırdan uzak bir bölgede yaşadıkları için, Büyük Pamir'de kalmış : ne olduklarını kimse bilmez.

Pakistan'da yaşayan Teyitler, çok bitap haline düşerek, kimliklerini yitirme tehlikesindeydiler. Rahman Kul gördüğüm zamanda, kaçmasından sonra, Kırgız mültecilerinden aşağı yukarı yüz kişi ölmüştü. Gilgit ve Hunza vadilerinin havasına, suyuna, yemeklerine alışamamışlardı.

Türk hükümeti, Teyitlere yeni bir şans, yeni bir hayat verdi. Türk asıllı Afgan mültecileri Türkiye'ye yerleştirilmiş. Kırgızlar, Van bölgesinde hayvancılık yaparak yaşamlarını sürdürebileceklerdir. "Dağdan gelen dağa gider" diyor atasözü : Teyitler, Pamir'den Mengene dağına bir yol bulmuşlardır. Onlara ve bilhassa Rahman Kul Han'a "Bahtınız açık olsun!" dilerim.

Rémy DOR

Centre National de la Recherche Scientifique

ESER KİTABEVİ

- Eski - Yeni Kitap alınır, satılır.
  - Adres : Sahaflar Çarşısı No. : 15 Beyazıt - IST.
- Tel. : 26 24 81

DOĞU TÜRKİSTAN DERGİSİ

2. CİLDİ ÇIKTI

fiatı : 1000 TL.

Ciltten almak isteyenler posta havalesi ile adresimize ücreti gönderdikleri takdirde adrese tarafımızdan postalanır.

Yazan :

Kurt Tarık ÖZHAN

DIŞ TÜRKLER ANKETİ

1. nci Cevap

Soru : 1 — Prensip olarak bütün insanları severiz. Siz; Yunan, Bulgar, Rus Çinli, İngiliz... kişiler arasında Dış Türkler'den bir kişiyi tesbit ettiğinizde, O'na karşı sevginiz, diğerleri ile aynı seviyede mi olacaktır?

Evet - Hayır... Sebebi?

Cevap : 1 — Bir grup yabancı arasında Dış Türkler'den bir kişiyi tespit ettiğinde, O'na karşı alâkam ve sevgim çok farklı olacaktır. Çünkü o benim soyumdandır...

Başkalarını soydaşlarından çok seven, hatta eşit seven kişi, psikopat değil ise, hayvandan da düşük seviyede demektir.

Muhtelif cinste hayvanı, mesela; at, koyun, inek vs.'yi karışık olarak çayıra saldırmızda, bunların bir müddet sonra, cinslerinin yanına, yani; at'ların bir araya, ineklerin bir araya, koyunların da yine bir araya geldiklerini göreceksiniz.

KURT TARIK ÖZHAN KİMDİR?

1924'de Erzurum'da doğdu. Asker bir aile olan Karslı Hatunoğullarındandır. Lisa talebesi iken, bilhassa Romanya'lı tarih hocasının teşvikiyle Türk Rus savaşları ve münasebetlerini "siyasi - ekonomik..." tetkike koyuldu. Türk kültürünü Araştırma Enstitüsü ile lağvedilen İlim ve San'at Yayınlar Bürosu'nun kuruluşlarında vazife aldı. Türk Ansiklopedisi'nde çalıştı. 1979'da isteği ile emekli oldu. İstanbul'da oturmaktadır. Davetli olarak Özbekistan'a gitti.. Dış Türkler'e ait 2. baskısı yapılmış bir eseri ile Ordu'ya seslenen bir broşürü; muhtelif dergi ve gazetelerde yayımlanan makaleleri var. Dış Türklerin meseleleri ile ilgili, yeni bir eser üzerinde çalışmaktadır.

Hayvanlardaki bu duruma "Türde ayniyet şuuru" denilmektedir.

Hayvanda dahi kendi türüne karşı böyle bir bağlılık olunca en gelişmiş hayvan olan insanın kendi türüne "soyuna" karşı bağlılığının, sevgisinin derecesi de o nisbette yüksek olmak gerekmez mi?..

Soru : 2 — Şu veya bu sebeple başka devletlerin hakimiyetinde kalmış soydaşlarımıza karşı, bir mesuliyet duyuyor musunuz?

Evet - Hayır... Sebebi?..

Cevap : 2 — Türkiye dışındaki soydaşlarımıza olan mesuliyet duygum elbette ki, sınırlarımız içindekilere göre daha fazla ve daha duyarlıdır.

Onların, buldukları devletlerde, hakim unsur fertleri kadar saygılı, mesut ve geleceklerinden emin olmaları isteği, beni, daha duyarlı bir mesuliyete itmektedir.

Bu duygu ve mesuliyet hiçbir zaman Pan - Türkizm "Turancılık" ile damgalanmamalıdır...

İki ayaklı düşünen mahluk, şayet "insanlaşmış" ise, önce kendi soydaşlarına sonra da diğer insanlara karşı mesuliyet duyacaktır.

"Önce kendi soydaşına" ifadesi, bazılarınca "zamanı geçmiş" olarak vasıflandırılabilir.

Bunlara diyeceğim : Aptal değilseniz, züppeliği bırakınız!..

Soru : 3 — Oralardaki soydaşlarımıza, hakim millet idaresinin

müşfik ve benliklerini korumada serbestlik tanıdığına, inanıyor musunuz?

Evet - Hayır.. Nasıl, neden?..

Cevap : 3 — Adaleti, şefkatli, yeryüzünde hakim kılmak için Allah, peygamber sıfatıyla, daima bir "İnsan"ı memur etmiştir.

"Peygamber millet" veya 'peygamber devlet" bugüne kadar ne görülmüş, ne de işitilmiştir!...

Şu halde, devletlerden azınlıklara, peygamber davranışı beklemek, safdillik olur.

Geçmiş imparatorluklarda olduğu gibi, günümüzün en demokratik devletinde bile azınlıklar, şu veya bu nisbette hakim unsurun, yani devleti kuran unsurun iradesine tabi olmuşlar ve olacaklardır.

İradeniz, bir başka iradece sınırlandırılıyorsa, size gösterilen müşfiklik, eşitlik ve benliğimizi korumadaki müsamaha da, hakim unsurun karakterine göre "sınırlı" olacaktır.

Soru : 4 — Zamanımızda da devletler, milletler, kültürlerini olabildiğince dünyaya yaymak için büyük çaba sarfediyorlar.

Biz ise, soy ve kültür bağı bulunan Dış Türkler'le bile ilgilenmiyor, kültür beraberliğini kuvvetlendirecek hiçbir şey yapmıyoruz. Birkaç senede bir gönderilen ses sanantkârları ve kalitesiz filmlerimiz dışında... Bu durumu nasıl yorumluyorsunuz?...

Cevap : 4 — Dünyada büyük hadiseler sebepten olmuş, bu vasfıyla da büyük millet sıfatını kazanmış milletler arasında, “milli felsefi” bulunmayan yegane millet, “Türk Milleti”dir!..

Milli felsefemiz olmayınca, “hedefimiz de olmaz!.. Hedef olmayınca aklımız hedef istikâmetinde şiddetle zorlanmayacağından, zekânız gelişerek, “parlak zekâ”, “analizci, zekâ”, “yaratıcı zekâ”, “yırtıcı zekâ” vasfını kazanamaz!..

Bir Yahudi zekâsı, bir Anglo-Sakson zekâsı, bir Latin, bir Japon, bir Slav zekâsı... karşısında, bir Türk zekâsı maalesef, teşekkül edememiştir!..

Sebepten? tekrar ediyorum : Milli felsefe ve bunun ürünü bir “hedef”e, “milli hedef”e, sahip olanların hükmü altına girersiniz.

Dolayısıyla, meselelerimizin hallinde, yabancı zekâların empoze ettiği fikirler, inançlar yer alır.

Onların tu-kaka dediklerine, siz de tu-kaka demeye başlarsınız!..

Hudutlarımız dışındaki soydaşlarımızla ilgilenmemizi istemeyenleri siyasi hiçbir gaye gütmeyen kültürel faaliyet teşebbüslerini de, siyasi bir cereyan olan “Turancılık” ile damgalamışlar, bu alâkasız damgayı, “analizci zekâ” ya sahip olamadığımızdan kabullenip, tehlikeli “turancı” görünme-

mek için, soydaşlarımızla kültürel ilişkilere girilememiştir!

Evet, ne soydaşlarımızla, sonra da insanlıkla karşılıklı faydalanma yönünden, kültürel faaliyetlere girişemedik, girişemiyoruz!..

Sebebi tekrarlıyorum : Milli felsefemiz yok, dolayısıyla hedefimiz de yok!..

Hedef olmayınca ne yapılır? Oturulur!...

Bilmem, cevap verebildim mi?...

Soru : 5 — Dış Türkler ile, siyasi bir gaye taşımayan faaliyetlerin (kültür, spor, turizm v.s.) genişçe yaşatılmasına taraftar mısınız?

Evet’sen nasıl?...

Hayır’sa nasıl?...

Cevap : 5 — Siyasi bir gaye taşımayan her türlü kültürel faaliyette, hem de şiddetle taraftarım.

Yalnız, soydaşlarımıza gönderilecek neşriyatlarımızın, hususi olarak hazırlanması gerekmektedir.

Gönderilecek neşriyatta katiyen, o devletlerin durumlarını sarsıcı, rencide edici tek cümleye dahi yer verilmemelidir..

“—Neşriyat hususunda hiçbir şey yapamayacağımızı bir evvelki cevabımda belirtmiştim. Bunları bir fikir olsun diye belirtmiyorum...”

Sportif faaliyetlere, millet-

leri birbirine yakınlaştırması ci-
hetinden elbetteki büyük önem
vermeliyiz.

Sovyetler Birliği ile sportif
faaliyetlerde bulunulmasına, spo-
rumuzun bugünkü seviyesi itiba-
riyle taraftar değilim. Sovyet spo-
ru süper seviyededir. Dolayısıyla
neticede, zararlı çıkarız.

1970'lere kadar dünyanın ye-
re getiren güreşimizin, içinde bu-
lunduğu vahim buhran sebebiyle,
ne Sovyetler ile, ne de soydaşları-
mızın bulunduğu diğer devletlerle
güreş müsabakaları yapılmamalı-
dır.

Hatta, buhran iyice atlatılın-
caya kadar, beynelminel güreş
müsabakalarına dahi girilmemelidir.

Tüm Türk soyunda güreş o
kadar sevilen hatta takdis seviye-
yesinde sevilen bir spor ki, güreş-
çilerimizin mağlubiyetleri, soy-
daşlarımız arasında çok büyük
üzüntü yaratıyor. Dolayısıyla,
aleyhimize puan kazandırıyor.

Milli oyun ekiplerimiz, dünya
çapındadır. Soydaşlarımızın bulun-
duğu ülkelere sık sık gönderilmeli-
dir. Bilhassa dinamik olanlarını...

Sinema dalında gurur verici
durumda değiliz. Dikkatle seçil-
miş bazı filmlerimizin gönderil-
mesinde yarar olabilir.

Çekimi bitince "Yorgun Sa-
vaşçı" filmi, başta Sovyetler Bir-
liği olmak üzere, diğerlerine de
gönderilmelidir.

Sovyetler'in "Bir Askerin
Türküsü" ve "Anavatan Savaşı"
filmleri, Türk sinemalarında
uzun müddet gösterilmiştir. Yor-
gun Savaşçı filmi de aynı ruhta
olduğundan red edileceğini zan-
netmiyorum. Red edilirse, biz de
onlarınkini red ederiz, etmeliyiz...

Ses sanatkarlarımız gönder-
ilirken, mümkün mertebe Türk
tipinde olanlar tercih edilmeli, bil-
hassa moda icabı kadın sanatçıla-
rımızı saran, saçları sarıya boya-
ma isteği, oralara gönderilecek
olanlar da men edilmelidir...

Turizmde, komşularımız ara-
sında yakınlaşma da çok mühim
yer tutacaktır.

1979'da davetli olarak gitti-
ğim Özbekistan'dan dönerken iki
gün Moskova'ya misafir edilmiş-
tim.

Tass ajansından bir muhabir,
Moskova radyosu için benden gö-
rüşme istemiş, soruları arasında
turizme temas edince, aşağı-yuka-
rı şunları söylemişim :

"—İki komşu ülkenin gerçek
dost olmalarında turizmin yeri,
büyük olacaktır. Vatandaşlarımızın
karşılıklı seyahatlerinde ra-
kamlar; on binlerle değil milyon-
la ifade edilmelidir..."

Özetle : Başta Sovyetler Bir-
liği, İran, Çin Halk Cumhuriyeti
olmak üzere, soydaşlarımızın ya-
şadığı diğer devletlerle; kültür,
turizm, spor faaliyetleri "-dostlar
alış verişte görsünler" kabilinden

değil, hem soydaşlarımızın doyurucu, hem de o ülkelerin diğer halkları ile dostluğumuzu pekiştirecek sıklıkta ve seviyede olmalıdır...

Bu arada, çok acı bir tespiti nakledeyim:

Özbekistan'da bulunduğum sekiz gün zarfında, Amerikalı, Avrupalı, Asyalı, Afrikalı on binlerce turist gördüm.

Bizimle de ilgili tarihi eserleri, büyük bir heyecan ile seyrediyorlar, rehberlere sual soruyorlar, notlar alıyorlar, resimler çekiyorlardı.

Acı taraf şu idi : Benden başka "Türk" yoktu!..

Sordum, dediler ki : Türkler gelmiyor!!..?

Soru : 6 — Komünist Rusya ve Komünist Çin; bilhassa muhtelif Türk kavimlerinin yaşadıkları topraklara milyonlarca kendi soydaşlarını yerleştirmekte; binlerce köy, kasaba ve yüzlerce şehir kurmaktadır.

Ruslar; Kırım, İdil - Ural, Kuzey Kafkasya, Azerbaycan ve Batı Türkistan'da yerli halkın sayısını %1-30 nisbetine indirerek yerleşmişler; Çinliler de Doğu Türkistan'a milyonlarca göçmen yerleştirerek, yerli halkın şimdiden yarısına eş miktara erişmişlerdir. Bu hareketlerini komünist dünya görüşüne göre yapıyoruz, diyorlar... Sizin görüşünüz nedir?..

Cevap : 6 — Bildiğime göre, "Veyl mağlûplere" sözü Karl Marks'a değil, emperyalist Roma'nın bir hükümdarına aittir.

Avrupalı Roma'nın bu seviyesiz kaidesi, sonraki asırlarda, bazı Avrupa devletlerince adeta bir bayrak yapılmış, Çar'larda Avrupalı olduklarından, "Veyl mağlûplara" diyerek, soydaş yurtlarını müstemleke, sonra da —Rus yurdu— yapmak gayesiyle, milyonlarca Rus'u gasbedilen topraklara yerleştirmişlerdir.

Çinliler de tarihleri boyunca yurt ve kavim yutan bir karakterde olduklarından, onlar da "Veyl mağlûplara" nidasıyla Doğu Türkistan'a yerleşmişlerdir.

Marksizmin gereği, emperyalizmin bütün unsurlarını red eden Sovyet Ruslar ile marksist Çinli'lerin emperyalist devirlerindeki tutumlarına devam ettiklerini acaba Karl Marks görseydi, ne derdi?..

Muhakkak ki şöyle derdi : "olmaz böyle şey."

Sovyetler, soydaş yurtlarında çok büyük işler yapmışlardır.

Ben de gördüm ve takdirle karşılıyorum.

Ama, yerli halkı azınlık seviyesine düşürecek kadar topraklarını, Rus nüfusuyla doldurmaları, tasvip edilecek bir husus değildir. Aynı durum Çinliler için de söz konusudur...

Taşkent'de iken bu hususu sorduğumda; samimi ve inanmış bir marksist olan mehmentarım, marksist nazariyeye göre cevap vermeye çalışırken —Sibirya'ya daha hacimli Rus göçünü unutarak— şunu da söylemişti :

“—Rusya çok soğuk olduğundan, bir kısım Rus Özbekistan'a yerleşiyor!..”

Evet!. Bir kısım Rus “üşüdüğünden” sıcak bölgelere yerleşiyormuş!!

.....

.....

Zenginliklerinden diğer cumhuriyetlerin de faydalanmaları şartıyla, Sibirya'nın Rus göçmenleri ile iskânı, makul sayılabilir

Aralarındaki dostluğu - bağlılığı kudretlendirmek için, Cumhuriyetlerde - karşılıklı olarak - sembolik iskân mntıkaları kurulabilir.

Her türlü sömürüyü ve eşitsizliği red eden bir rejimin ruhuna sadık kalınarak daha bir çok işler yapılabilir.

Fakat, o ki “—Marksistiz, senin vatanına ben de sahip olabiliyim...”

Marksist olmalarına rağmen, zannetmem ki, soydaşlarımız da, bizim gibi :

“At'ta, Avrat'ta, Yurt'ta” ortaklık kabullensinler?...

Balkan, Orta ve Doğu Avrupa'nın marksist devletlerine bakınız! Vatanlarını kuşatan hudutları, birbirlerine karşı da “Demir

Perde” değil mi?..

Kısaca : Ne Rus'un, ne Çin'in ve ne de İran, Irak, Yunan ve Bulgar'ın iskân politikası kabul edilemez.

Soru : 7 — Sovyetler Birliği'nde olduğu gibi Doğu Türkistan'daki Türk boyları, Türkçe'nin muhtelif lehçelerini konuşmaktadırlar.

Ruslar, Rusçayı ikinci bir dil olarak değil, ana dil olarak adeta empoze etmektedirler. Öyle ki, mesela, Azerbaycan'ı ziyaret etmiş olan bir Marksist yazar neşrettiği kitabında, bilhassa gençlerin ana-dillerini iyice bilmediklerini, Rusça'yı daha rahat konuştuklarını, hatta —esefle— kaydetmektedir.

Komünist Çinliler'in de bu dil siyasetleri, marksist düşünceye göre mi ayarlanmakta, yoksa burda milli bir gaye mi takip edilmektedir?...

Cevap : 7 — Taşkent'de iken, Rusça'nın hakimiyetini görerek sorduğumda, “biz çok milletli bir toplumuz. Rusça anlaşmamızı sağlayan ortak bir dil oluyor...” demişlerdi.

Muhakkak ki, muhtelif halkın bulunduğu Sovyetler Birliği'nde; nüfus fazlalığı, teknik ilerlilik, dilinin gelişmişliği ve devrimin dinamosu olması bakımından Rus'un diğer halklara göre üstünlüğü tartışılmaz!..

Dolayısıyla ora halklarının kalkınmaları ve birbirleriyle an-

laşabilmeleri için Rusça öğrenmeleri tabii karşılanabilir.

Fakat, Rusça'nın "ortak dil" vasfında "anadil" durumuna geçebileceğinin marksist yazarlarımızca da ESEFLE tespit edilmesi, bu halin marksizmle izah edilemeyeceğini, göstermektedir.

Sovyetlerde olduğu gibi, Çin Halk Cumhuriyeti'nde Bulgaristan'da, Yunanistan'da —bir derece— Romanya'da, İran, Irak ve Suriye'de de soydaşlarımızın diline müdahale edilmektedir.

Bu davranış kişi hak ve hürriyetlerine şiddetle ters düşer.

Soydaşlarımız, buldukları memleketlerin dilini öğrensinler, hem de derinlemesine öğrensinler. Zararlı değil, kârlı çıkarlar.

Lakin, öz dillerini kaybederek, yabancı dille konuşmaya başladılar mı, kendileri de kaybolurlar...

Vaktiyle Çin Parlamentosunda milletvekili olan dostum İsa Yusuf Alptekin Bey'den işitmiştim :

"Çin'in muhtelif bölgelerindeki aydınlar, ağır lehçe farklılıkları yüzünden anlaşamazlar ve İngilizce imdata yetişirmiş."

Aynı durum Hindistan ve Pakistan için de geçerlidir. Bu ülkelerin aydınları, İngilizce sayesinde daha rahat anlaşabilmektedirler.

Birçok Afrika devletlerinde ortak dil; bir kısmında İngilizce, bir kısmında ise Fransızca'dır.

Ama hiçbir zaman ne İngilizce ne de Fransızca "ortak dil" mevkiinden, "anadil" mevkiine geçmiştir.

Zaten bu ülkeler, mükemmel bir "anadil"e kavuşmak yolunda, ciddi çalışmayı, büyük bir gayretle sürdürmektedirler.

Burada şunu söylemek isterim ki, Özbekistan'da, marksist olmalarına rağmen, yetişmiş olan on binlerce yüksek seviyedeki aydın sayesinde, Özbek lehşesinin "Türkçesinin" Rus dilince yutulacağına katiyen ihtimal veremiyorum.

Sarsıntı, kayıp olabilir... Rusya Sosyalist Cumhuriyeti "Merkezi Rusya" dahilinde yaşayan elli veya yüz binlik zümreler yutulma noktasına gelebilirler, —belki— yutulabilirler de. Ama, büyük soydaş kitlelerinin dilleri 'lehçeleri' ortadan kaldırılamaz...

Çünkü gördüğüm kadarıyla soydaşlarımız, artık, deve sürücüsü, koyun güdücüsü, pısrık insanlar durumundan çoktan çıkmışlar.

Sonra, dünya çok küçüldü. Milletlerin, birbirleriyle insanlık hukuku bakımından ilgilenmeleri umulmayacak boyutlara ulaştı, çok büyüdü.

Sovyetler, Çin ve diğer milletler de er-geç bu kaidenin ağır hükmü altına gireceklerdir. Yani, her istediklerini yapamayacaklardır...

Tabiidir ki, bu husustaki gerçek değerlendirme, dilcilerimize düşmektedir.

Soru : 8 — Dış Türkler için sürdürdüğümüz mücadele de beğendiğiniz, beğenmediğiniz taraflar nelerdir?...

Hususi bir görüşünüz var mı?...

Cevap : 8 — Çok uzun seneler Dış Türkler'in meseleleri ile uğraştım. Bu çalışmalar esnasında hemen, hemen tüm Türk Dünyasından gelen insanlarla temasım oldu.

Katiyetle tesbit ettiğim husus; "çok söz, az iş" yapan bir karakterde oluşumuz...

Bu hususiyetimizden dolayı milli meselelerle uğraşan derneklerde işler, umumiyetle birkaç kişinin sırtına yüklenmektedir.

Bu fedakâr arkadaşlarımıza teşekkür etmek yerine, tenkite kalkarak, 'şöyle yapılırdı, böyle olsaydı' demek, haksızlık ve hürmetsizlik olmaz mı.

Lütfen beni bağışlayın. Sizlere teşekkürlerimi, sevgilerimi ve hürmetlerimi sunuyorum.

Fakat, bu sorunuzun sonunda "hususî bir görüşünüz var mı?" diyerek bir soru daha soruyorsunuz.

Evet. Hususî bir görüşüm var :

"— Birleşik Asya Devletleri'nin kurulması..."

Bu görüşümü, bir anket cevabımın hudutları içinde izah etmek çok güç.

Fakat ana hatlarıyla şöyle belirtebilirim :

Artık, Türk aydınları ve siyasileri Türk'ün "Dünya Türk'

ünün" sonra da insanlığın kaderini düşünmeye başlamalıdır.

Bunun için de Türk siyasi düşüncesi, başkalarının güttüğü "güdüklü düşünce" durumundan çıkarak, "iradeli düşünce", "yönlendirici düşünce" vasfını kazanmalıdır.

Böyle bir düşünceye sahip olursak, düşüncemiz; sınırlarımızla ölçülü "dar düşünce" vasfından da kurtularak, dünya çapında derinliği olan "evrensel düşünce" çapına erişmiş olacaktır...

Kanımca, bu değerinde bir düşünce ile hem Türk dünyasına, hem de insanlığa faydalı olabiliriz.

.....

.....

İnsanlığın saadetini "Dünya Devleti"nde görenler var... Olabilir..

Ama şu anda görülen, kıtaların, Birleşik Devlet olma yolundadır

Avrupa'da, "Avrupa Birleşik Devletleri"ne ilk adımlar atılmıştır.

Afrika'da "Birleşik Afrika Devleti" fikri kuvvetle tartışılmaktadır.

Güney Amerika'da "Birlik", Amerika'nın baskısıyla çıkarmakta, fırsat kollamaktadır.

Geriye ne kalıyor?... Asya Kıtası...

Şu halde soruyorum; neden "Birleşik Asya Devletleri"nin kurulması düşünülüyor?...

Böyle bir "birlik", Asyalıla-

ra bugünkünden daha mesut ve parlak yarınlar sağlamaz mı?...

Denilebilir ki, Rus ve Çin gibi komünist devletlerle bir birliğe, nasıl gidilebilir?

Avrupa'da komünist devletler var, onlar Avrupa Birliği için doğu sınırını, Demir Perde'de kesmiyorlar ki?.

De Faulle ifadesiyle : “İspanya'dan Urallar'a kadar Birleşik Avrupa diyorlar.

Sonra, dünya ilelebet iki kutuplu kalamaz ki. Bir gün iki sistem, ‘müşterek sistem’ şeklinde muhakkak birleşeceklerdir.

Zaten ne Avrupa Birliği ve ne de sözü edilen diğer kıtalardaki birlik çalışmaları, kısa zamanda oluşacak duruma henüz gelmemişlerdir.

Uzun vadede bunları düşünmeliyiz...

Bir de denilecektir ki, “Biz Avrupalıyız. Avrupa Birliğine girmek istiyoruz. Birleşik Asya Devletleri ne demek oluyor?...”

Biz de diyoruz ki, “Asyalıyız.. Maddeten ve manen Asya'ya bağlıyız...”

Asya'da yüzaltmış milyon soydaşımız, ayrıca büyük bir Müslüman toplumu da var. Avrupa'ya kapılanırsak, bunlardan, kopmaz mıyız?..

Bizi, Avrupa Birliğine iten el; ta 13. asırdan beri peşimizi bırakmayan, muhteşem imparatorlukları yıkan bizi bugünkü duruma getiren, nihai gayesini de he-

nüz tamamlamamış olan, Hıristiyan Avrupa ile onun müttefiki Yahudi'nin elidir...

Avrupa Birliği'ne sokulmak istenmemiz, “nihai gayenin” son tuzağıdır...

Halbuki, Birleşik Asya Devletleri kurulursa; birleşmenin gereği, tek taraflı menfaatler, “müşterek menfaat”e boyun eğeceğinden; artık şu veya bu halkın sömürülmesi, eritilmesi “asimile” gibi dertler ortadan kalkmış olacağından, Dış Türkler meselesi de müsbet tarzda halledilmiş olmaz mı?

Ayrıca böyle bir birlik; Birleşik Amerika ile, Birleşik Avrupa'nın yaratacağı dengesizliğe karşı, bir denge unsuru da olabilecektir...

Uzatmayalım.

Kısaca belirtmeye çalıştığım düşünceme, iştirak etmeyenler tabii ki olacaktır.

Saçma, komik düşünce diyenler de olacaktır.

Tabii karşılarım bunları.

Ama, diyorum ki, o halde sizler de düşüncelerinizi belirtiniz.

Belirtiniz ki, “Bârîka-i hakikat müsareme-i efkârdan çıkar.” kaidesi gereği, düşüncelerimizin çakışmasından, “parlak-ışıklı hakikat”i bulalım, bu suretle de :

Türk dünyası, bir parçası ile Avrupa'lı, diğer parçalarıyla da Asya'lı olarak, belirsiz kaderlerin elinde kalmasın...

AFGANİSTAN

TÜRKLERİ

Doç. Dr. Kıyamuddin RÂİ

Eski adı Aviyânâ olan ve İslamiyet devresinde Horasan denilen bugünkü Afganistan, stratejik bakımından önemli mevkiye sahip olduğu için her zaman tarihçilerin dikkatini üzerine çekmiştir. Biz burada Afganistan'da yaşayan Türklerin bugünkü durumunu çok kısa olarak anlatmaya çalışacağız.

Bugünkü Afganistan halkını meydana getiren etnik gruplarının en kalabalıklarından birisi Türklerdir. Hatta Afganlaşmış (Halaçlar) ve Taciklaşmış Türkleri de bu hesaba katarsak, Afganistan nüfusunun yüzde altmış ve hatta yetmişini Türkler teşkil ettiğinin söylenmesi hiç de tarihi gerçeklerle aykırı düşmemektedir.

Türklerden başka bugün Afganistan'ın halkını teşkil eden etnik gruplar şunlardır : Afganlar, Tacikler, moğul asıllı sanılan fakat Türk olduklarına dair yeni belgeler ortaya çıkan Hazaralar, Buuçlar (Türk olduklarına dair belgeler vardır) ve Nuristanlılar.

Afganistan Türk grubunun içinde şu kavimler bulunmaktadır : Özbekler, Türkmenler, Kırgızlar, Kazaklar, Afşarlar, karakalpaklar, Kıpçaklar, Karluklar ve Çağatay Türkleri. (Ayrıntılı bilgi için bk. Dr. Mehmet Sray, Dünden Bugüne Afganistan, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1981). Kalabalık bakımından Özbekler başta gelirken, bunu sırasıyla Türkmenler, Kırgızlar, Kazaklar ve yukarıda geçtiği şekilde diğer kavimler takip etmektedirler.

Özbeklerin yaşadıkları meşhur şehirler, kuzey-doğu'dan batıya doğru şunlardır : Feyzâbâd, Kunduz, İmam Sahib, Hanâbâd, Talikân, Taşkurgan, Aybek, Mazar-i Şerif, Andhoy, Sibirğan, Faryab, Leşker-gâh ve Kâbil.

Türkmenlerin yaşadıkları bölgeler kuzey-doğu'dan batıya doğru şunlardır : Kale-i zâl, Kunduz, İmam Sahib, Taşkurgun, Mazar-i Şerif, Devletâbâd, Akça, Andhoy, Şibirgân ve Herat.

Kırgızlar ve Kazaklar ve diğer gruplar Bedehşan, Kunduz, Samangan, Belh, Favyab ve Herat illerinin çeşitli yerlerinde yaşamaktadırlar. Azerice konuşan ve nüfusları da çok az olan ve Nadir Şah'ın ordusundan kalan Afşarlar başkent Kâbil'de yaşamakta ve şimdiye kadar bütün geleneklerini muhafaza etmektedirler.

Her ne kadar Afganistan'ın nüfus sayımı muntazam bir şekilde yapılmamış ise de, tarihçiler bunu yirmi milyon üzerinde olduğunu yazmaktadırlar.

Bugün kendi kültürünü muhafaza eden ve Türkçe (Özbekçe, Türkmençe, Kırgızca, Kazakça, Azerice vs.) konuşan Türklerin sayısı yedi milyonu aşmaktadır. Bu çeşitli Türk kavimleri dünya tarihinde Afgan-Türkistanı diye geçen Afganistan'ın Kuzeyinde ve Kuzey-Batı bölgelerinde yaşamaktadırlar.

Afganistan'da yaşayan Türkler umumiyetle tüccarlık, ziraatçılık, hayvancılık ve zanaatkârlık ile uğraşırlar,

Toprak bakımından Türklerin yaşadıkları bölgeler. Afganistan'ın en verimli bölgelerinden sayılmaktadır. Özbekler ve Türkmenler bölgesi olan Şibirgan ilinde petrol ve doğal gazın kuyuları bulunmakta ve öteden beri Ruslar tarafından Rusya'ya götürülmektedir. Afganistan'n işgalinden sonra Rusya'ya götürülecek olan petrol ve doğal gazın miktarını artık kimse bilmemektedir.

Afganistan Türkleri bu ülkede yaşayan diğer kavimler gibi kendi dinine ve kültürüne çok bağlıdırlar. Afganistan Rus işgali altına girdikten hemen sonra, işgalci Ruslara karşı direnişe giren Kavimler arasında Türklerde oldu. 1978 yılında Rusların yardımıyla Nur Muhammed Tereki'nin başkanlığında Afganistan'a komünist bir rejim kurulduktan sonra Wâhân bölgesinde yaşayan Kırgızları bu bölgeyi terkederek Pakistan'a göç ettiler. İşgalden sonra Afganistan'ın her tarafında olduğu gibi, Türk bölgelerinde de Ruslara karşı büyük mücadele başladı ve bu bölgelerin yüzde doksanı halkın kontrolü altına alındı.

Şu ana kadar bir vücut halinde işgalci Ruslara karşı mücadele veren bütün Afganistan halkı, kendi dinine ve millî kültürüne düşkün olduklarını göstermekle beraber, düşmana karşı acımadan ve korkuyu bilmeden savaştıklarını da tarihte geçtiği gibi bir kere daha ispatlamaktadırlar.

TÜRKİYE'DEN DOĞU TÜRKİSTAN'A GİDENLER HAKKINDA NOTLAR

Kaynak : Yaş Türkistan Dergisi, s. 51

Yazı Kurulu

Türk dünyasının en uzak parçasını teşkil etmesine rağmen Doğu Türkistan ile Türkiye'nin alâkası hiç bir zaman kesilmemiştir. Yaş Türkistan Dergisi'nden tercüme edilen aşağıdaki yazı bu alâkanın bir örneğidir.

"Bazı gazetelerde ve okuduğumuz ajans haberlerinde ismi geçen **Mustafa Ali Bey** için yalnız hükümler verildi ise de İzmir'de çıkmakta olan bazı gazeteler de **Mustafa Bey** için "Aslen İzmir'in temiz bir ailesine mensup ve İzmir'de bulunduğu müddet zarfında damilliyetçiliği ile tanınmış bulunan namuslu ve mücadeleci bir Türk'tür..." demektedirler. Bilhassa son günlerde elimize geçen "**İzmir Ticaret Gazetesi**"nde bu hususta kıymetli bir bilgi vardır.

Yeni kurulan **Doğu Türkistan Türk Devleti**'nde **Mustafa Ali Bey**'in mühim bir mevkii olması dolayısıyla gönderdiği mektubu aynen yayınlıyoruz :

"... Moda, spor ve sinema haberlerinden çok hoşlanan savaş sonu dünya kamuoyu'nu fazla ilgilendirmemekle ve Cemiyet-i Akvam günlüklerine henüz girmemiş olmakla beraber dünyada "**Türk Sorunu**" denilen bir sorun vardır. Bu büyük sorunun ancak bir kısmını halletmiş bulunuyoruz.

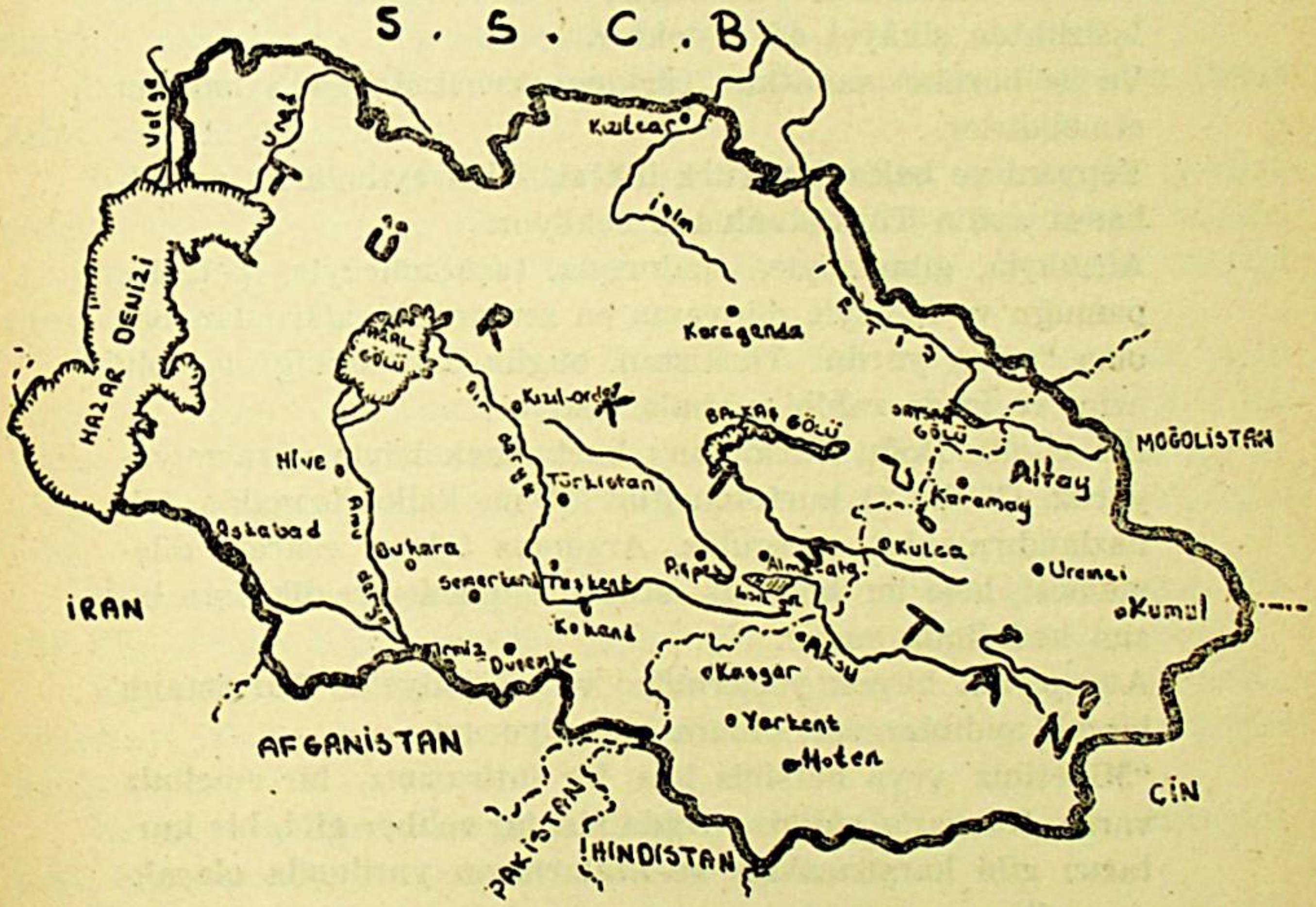
Aziz Türkiye'den bahsetmek istiyorum :

Çok şükür bugün kuvvetli, bağımsız ve saygın bir Türkiye vardır. Milliyetçiliği ana ilke olarak kabul etmiş. Garb'ın medeniyetine girmiş, demokrasi ile idare edilen devletler grubuna katılmış olan bir Türkiye; türkçe konuşan toplumlar için bir önder olarak kalacaktır.

Milliyetçilik yüzyılımızın tek canlı ülküsüdür. Ülkülerin hududu değişemediği için (dar kalıplar içerisinde kaldığından) Türkistan'da, Azerbaycan'da ve Türkiye'de "**bölge miliyetçiliğinden** öteye gidilmemektedir.

Türklüğü bir bütün halinde görenler saygı görüyorlar. Çünkü Türk çoğunluğunun oturduğu her yer Türk yurtdur. Dünya üzerinde Edirne'den Altaylar'a kadar uza-

nan büyük bir toprak parçası üzerinde aralarında yabancı bir millet olmamak şartıyla yaşamaktadırlar. Bu çağdaş ve ilmi manasıyla da bir "millet"tir. Düşünce sahasında bu görüşler ne kadar doğru ise, fiili sahada Türkiye'nin bize gösterdiği örnek o kadar doğrudur. Örnek şudur : Her Türk ülkesi Türkiye örneğini izlemeli ve kendi kendini kurtarmalıdır... Bunun mümkün olduğunu Türkiye bizzat ispat etmiştir.

Türkiye'den sonra Doğu Türkistan'da kendini esaretten kurtarmış bulunuyor. Doğu Türkistan'a bizzat kendim gittim. Bağımsızlık savaşına kısmen katıldım. Yeni kurtulan 15 milyon Türk ile "yeni teşkilat"da beraber çalıştım. Doğu Türkistan "kuruluş devri"ni tamamlamak üzere bulunuyor.

Reis-i cumhur Hoca Niyaz, Çinliler'e karşı ilk mücadele bayrağını açan Doğu Türkistanlı olduğu için büyük bir saygı ve itimata layıktır.

Yenikabine'nin kimlerden oluştuğunu Peşavir muhabiri-

miz yazmış olduğu için fazla bilgi vermiyorum. Yalnız şunu bildireyim ki; Doğu Türkistan aydın Türkler'e muhtaçtır. Yüzlerce mevki sandalyesi boştur. Doktor, yayıncı, matbaacı, mürettip, sanat sahipleri ve iş adamları için geniş bir saha açık ve boş duruyor. Yapılacak en hayırlı iş ve en hayırlı teşkilat; kendi parasıyla Doğu Türkistan'a kadar gidemeyen şurada, burada yabancı ellerde oturan Türkistanlılar'ı Doğu Türkistan'a sevkedecek teşkilattır. Buradaki "teşkilatta" kudretiniz Türk dünyasınca bilinmediği için sizden bu hususu rica ediyorum... Şerefli bir macera arayan asker, İşsizlikten şikâyet eden doktor, Ve işi bozulan sanatkâr Türkler, derhal Kaşgar'a hareket etmelidirler.

Yepyeni ve bakır bir Türk ülkesi, Türk aydınlarını ve bilhassa aydın Türkistanlılar'ı bekliyor...

Altın'ıyla, gümüşüyle, bakırıyla, taşkömürüyle, petrolü, pamuğu ve ipeğiyle dünyanın en zengin parçalarından biri olan "at'lar yurdu" Türkistan, bugün batı tekniği ile dolu azim ve irade sahibi aydınlar istiyor.

Biz bugün Doğu Türkistan'ı kurtarmak işiyle uğraşmıyoruz. Çünkü O kurtulmuştur. O'nu kalkındırmakla (cihazlandırmakla) meşgulüz. Arzumuz tekrar esarete düşmemesi, hele bir bolşevik istilasına düşmemesidir. İşte bizim hedefimiz budur.

Avrupa'nın birçok yerlerinde ve Türkiye'de Türkistanlı birçok aydınlar var, onlara sesleniyorum :

"Milletiniz veya nefsiniz için bir ihtirasınız, bir emeliniz varsa, Kaşgar'a gidiniz. Orada sizi bir rehber gibi, bir kurtarıcı gibi karşılayacaklar ve atalarınızın yurdunda olacaksınız..."

Mücadelenizdeki sebat ve metanetin hayranı olan Doğu Türkistanlılar namına size teşekkür ederek mektubuma son veriyorum.

Gothe'nın dediği gibi; hakiki bir insan, hakiki bir mücahittir.

Türk Dünyası tamamen ve muhakkak kurtulacaktır...

Doğu Türkistan Cumhuriyeti

Olağanüstü Delegatesi

Dr. Mustafa Ali

Peşaver, Ağustos, 1934

TÜRK LEHÇESİ İLE DENEME YAZILAR :

İSMAİL CENGİZ

Ortta Asya degen cay, Asya kıtasının merkezidir. (Payitahtıdır.) Deryalardan yırak, kattık savuk bolğan bu yurt; çemenlerden, tağlardan ve çöl bayabanlardan meydanga kelidi.

Orkta Asya kadimği tarihdin bugünge kadar şark bilen, garp memleketleri araside bir köprük vazifeside turıdi.

Dünyada ilk (birinci) medeniyet, terakki kılışnın emareleri **Ortta Asya** yurtunda körüngen.

Kadimgi tarihde **Ortta Asya**'da yaşağan halkler bir cayda (yerde) daim turmaz edi. Mu şu göçken Türük halkler, özinin adetlerini, kültürlerini muhafaza kılıp, terakki kılışnın yollarını tapıp, hemmesi medeni tarafdın köp ilgeri kittiler.

Milattan kiğin altıncı asırda Türk kabileleri garp tarapındaki yurtlarge köç etti. Tokkuzuncu asride (asırda) Oğuzlar diğen bir Türk kabilesi garp tarafından bulunğan Iran, ve Türkiye'ğe kirdi. 13.nçü asride Çingiz Han diğen kişi cenup tarafiğe kitip, buyelerdeki yurtlarni işğal kıldı.

Kıskası **Ortta Asya** değen yurtta, Türükler hakim millet bolup, Türük Tili hemme cayda (yerde) gepleşilgen (konuşulğan) halğe keldi.

Kiğin Türük kabileler buyurtta öz içide uruşup, kurulğan devletler, hanlıklar yıkılıp, bularnin yeriğe Çinliler (hitaylar) ve Oruslar hakim bolup çıktı.

Ortta Asya'nin kadimği halkleri, Türüklerdn, Çinlilerdn (Hitaylerdn), Mongullardın ve Oruslardın meydange kelidi.

Ortta Asya, Ural tağlarındın başlap, Mongolistan hududun da tügeydi.

Mu şu hudutlar içgerisinde Türükler, Mongular, Hitaylar ve Oruslar yaşavatudu. **Ortta Asya**'nın garp kısmı Orus topraklarında, Şark kısmı ise Çin topraklarında bolup Çin terepinde kalğan kısma Şarki Türkistan (Sinkiang), Orus terepinde kalğan kısma da Garbi Türkistan (Özbekistan, Kazakistan, Türkmenistan, Kırgızstan, Tacikistan) atları berilgen.

Ortta Asya'da yaşavatgan Türük ahalisi sekkiz grupga ayrılğan, Bular; Özbekler, Uygurlar, Kazaklar, Kırgızlar, Türkmenler, Tatarlar, Tacikler ve Karakalpaklar'dır.

SAYIN REFET RODOPLU İLE SOHBET

Saadettin **TOPUZOĞLU**

Refet Rodoplu ağabeyimiz; aslen Osmanlı yönetiminin o zamanki Edirne vilâyetinin, Gümülcine sancağına bağlı, Eğridere kaza merkezinde 1901 yılında dünyaya gelmiş bir Türk büyüğü ve yazarıdır.

Balkan savaşının 20 yıllık Bulgaristanlılık zamanında, Bulgaristan Türk topluluğunun millî, siyasî haklarını tanıtma yolunda bilfiil hizmet etmiş, bu yolda yenileşme görüşünü ve basını kendine görev ve vasıta edinmiştir.

Pek çok gazete de, dergi de uzun yıllar Balkan Türklüğünün ve Pomak Türkleri'nin davasını ve onların da Bulgar Meclisi'nde temsil edilmesi gerektiğini savunmasından ve "TURAN CEMİYETİ"ndeki azimli faaliyetlerinden dolayı Bulgar yöneticilerinin kötü davranışlarına muhatap olmuş, tavizsiz hareketleriyle basında bir kampanya da açmıştır.

Güçlü ifadeleri Bulgar yöneticilerini tedirgin ettiği gibi Bulgar hükümetinin Türk Rodoplardaki TRAKYA KOMİTESİ'ni de harekete geçirdiğinden gizli bir toplantı sonucu idama mahkûm edilmiştir.

Durumun bir olaya sebebiyet vermemesi ve bu vesile ile de kendisinden olaysız kurtulunması için Bulgar hükümeti, onu acele olarak sınır dışına çıkarmıştır.

Rodoplardaki yaşantısı süresince Atatürk inkilâplarını takip eden ve hatta o bölgede giyim ve şapka inkilâbını "örnek alarak" bizzat başlatan sayın RefetRodoplu, Türkiye'de tanıdıklarım arasında Dış Türkler'in mücahitlerinden ve 'yaşayan ulu çınarları'ndan biri olmaya layık bulunan bir Türk evladıdır. Ve Refet Rodoplu titiz, dikkatli, mücadeleci, çetin, heyecanlı, konuşkan, hoşsohbet, çalışkan ve becerili bir insandır.

Millî his ve şuûr ve mücadele ruhu açısından varlığını ve gençlik heyecanını yitirmeyen bu "81"lik yaşlı-delikanlı, doğduğu Rodoplar çevresinde kalabilseydi, daima o bölgenin sosyal yaşantılarını, millî ve iktisadi meselelerini, insanların, tabiatını, güzelliklerini kendisine konu edindiğinden dolayı Balkan basınında "Birçok tanınmış yazarın belirttiği gibi" Kafkaslar'ın Lermontov'una eş bir yazar olabileceğini mübalağa saymamalıdır.

Refet Rodoplu ağabeyimizi evinde dergimiz sahibi İsmail Cengiz ve tarihçi Sipahi Bey ile birlikte ziyaret ederek kendisine kişiliği ve faaliyetleri hakkında birtakımsorular sordum ve olumlu cevaplar aldım. Bunları sizlere nakletmekle bahtiyarm.

S. Topuzoğlu.

S.T. Sayın Refet Rodoplu, biraz kendinizden bahseder misiniz?

R.R. : Önce İptidai'yi Eğridere'de, Rüştüye'yi Cisri Mustafa Paşa "Svilingrad"da, idadi-yi Filibe'de okuduğumu size bildirmekle söze başlayayım:

Eğridere, Kırcalı Rüştüye Okulu'nda 15 yıl öğretmenlik ve müdürlük yaptım. 1933'de ise Türkiye'ye sığındım.

S.T. : Sayın Refet Rodoplu, gelişinizin bir gerekçesi var mıydı?

R.R. Evet, sayın Topuzoğlu. Bulgar yönetimi süresince Dobruca, Makedonya ve Trakya komitelerinin sinsi imha faaliyetleri devam etmekteydi. Trakya komitesi, alenen Türk düşmanlığı görüyordu. Beni TÜRKLÜK adına çalışmalarından dolayı evimi bastılar. "KEMALİST" diyerek idama mahkûm ettiler. İnfaz arası, Bulgar Kırcalı Mutasarrıfı Türklükten feyz almış yakın dostum Lef Katskof — beni çok sevdiğinden — onun yardım ve aracılığıyla kaçarak Edirne'ye sığındım. Orada sevgi ve takdirle karşılandım.

S.T. : Sayın Rodoplu, "Rodoplar" hakkında bir açıklama yapar mısınız? Bugün parçalanmış ve üç ülke arasında taksim edilmiş Rodop toplumunda Türklük izleri nedir?

R.R. : Bilmektesiniz ki, Rodoplar yöresi, adını Edirne'den Makedonya'ya uzanan bir dağ silsilesinden alır. Buranın halkı Osmanlı İmparatorluğu zamanında Rodoplar'a Anadolu'dan getirilmiş ve iskân ettirilmiştir. Bulgarlar bizlere "KONYAR" derler. Bu da KONYA'dan geldiğimiz içindir. RODOP köylerinin adları Anadolu köy kesimindeki köy isimlerine benzer. Afyon, Zonguldak, Tosya köyü vs. gibi...

Balkan harbi bitiminde, Rodopların büyük parçasını Bulgarlar, orta parçasını Yunanlılar, küçük parçasını da Yugoslavlar işgal etmiştir.

Pomaklar "Bulgar Müslüman" şeklindeki yakıştırmasını kabul etmezler." Biz Türk ve Müslümanız derler.

Pomaklar : Rodoplar'da, Filibe çevresinde, darıdere, Paşmaklı, Devren ve Nevrekop'da bulunmaktadır.

S.T. : Sayın Rodoplu, babanız Hasan Vehbi Rodoplu'nun siyasi faaliyet içinde bulunan bir Türk büyüğü olduğunu bilmekteyiz. Kendisinden ve faaliyetlerinden kısaca bahseder misiniz?

R.R. : Babam Hasan Vehbi Rodoplu, önce bir din bilginidir. Müderrislik, Müftülük ve vaizlik yapmıştır. Bulgaristan'da 20 yıl bu vazifelerine devam etmiştir. Rodop illerinde ve eski Zagra Sancak Müftüğü görevinde bulunmuş ve baş müftülüğe vekâlet etmiştir.

Rodoplar bölgesinde bilgide üstüne yoktur. Eğridere Müftüsü iken, Türklüğü ve islamiyeti çekemeyenler ona suikast düzenlemişlerse de bundan son anda kurtulmuştur.

Babam 1913'de Gümülcine'de kurulmuş olan **BATI TRAKYA FEDERAL CUMHURİYETİ** Rodoplar kesiminin Eğridere başkanıdır Eğridere Rodoplar'ın merkezi yerlerinden biridir. Burada çok bilgin ve öğretmen yetişmiştir. Kendisinin o bölgede "suçlu idam edebilecek" kadar selahiyeti bulunmaktaydı. Mıntıka komutanı ile birlikte verdikleri kararlarla, Bulgaristan'a casusluk yapan Türk hainleri astırılmışlardır.

S.T. : 1913 yılında kurulduğunu belirttiğiniz Batı Trakya Federal Cumhuriyeti'nin 50 küsur günlük bir ömrü olmuştur. Neden daha fazla değildir?

R.R. : İstanbul Osmanlı Hükümeti, Batı Trakya'da bir cumhuriyetin kurulmasını mahzurlu görmüştür. Talat Paşa, Rodoplu olduğu halde Cemal Paşa ve diğer zevatlar ile birlikte bu kanaatte idiler. Yalnızca Enver Paşa'nın isteme arzusu yeterli olmadı.

S.T. : Sayın Refet Bey, Batı Trakya Cumhurbaşkanı Dersaan Hoca Hafız efendi hakkında "Batı Trakya Cumhuriyetini Bulgarlar'a sattı", şeklinde uygunsuz sözler söylenmektedir. Bu husustaki bilgi ve görüşleriniz nelerdir?

R.R. : Hoca Salih Efendi bilgin bir müderristir. 1919'da Mondros Mütarekesi sonrası Gümülcine'de seçim yaplacaktı. Bu seçimi etkilemek ve kurulacak hükümeti kendisine tabi edebilmek için birçok devlet faaliyet halindeydi. Hatta Fransız Şark Orduları Komutanı Frense DESPERE, Gümülcine'ye siyasi yatırıma geldi. Bu seçim için babam, Rodoplardan M. Lütfi Takanoğlu, Hafız Galip Günleyik ve Hafız Salim Arad adlarında 3 kişilik bir heyet yolladı. Her taraftan heyetler Gümülcine'ye geldiler. Osmanlı yönetiminden çıkarılan bu bölgede hangi devletin yönetiminin kabul edileceği hakkında yapılan seçimde, Bulgar yönetimini isteyenler azınlıkta, Yunan yönetimini isteyenler çoğunlukta kalmıştır. Bu ara babamın gönderdiği 3 kişilik heyet, iki yönetimin de dışında kalarak Fransız muhtaryönetimini istemiştir. Cumhurbaşkanı Hoca Hafız

Salih Efendinin -"Yunan hükümeti ufaktır. Türkler gelecekte burayı Yunandan daha kolay geri alabilir. Ama Bulgar ve Fransız'dan alamaz" düşüncesiyle giriştiği hareketi, seçimi Yunanistan'a kazandırdığı söylenmiştir. Dedikodu buradan kaynaklanıyor.

1919'da Gümülcine'nin Hemitli nahiyesi merkezinde bir Batı Trakya Devleti daha kurulmuştur. Başkanı Peştereli Tefvik Bey, 2. Başkan ve Adliye Bakanı Bekir Sıtkı Orhon ve asker olarak da gerillacı Fuat Balkan ile Fahir Özdilek de kabinede idiler. Bekir Sıtkı daha sonra Bulgaristan'da milletvekilliği de yapmıştır. Bu devlet ve hükümet bir hafta bile yaşamadan Yunan idaresine girdi. Böylece Bulgarlar İskeçe ve Gümülcine'yi boşaltarak kuzeye çekilmek mecburiyetinde kaldılar.

Yukarıda solda Sn. Refet Rodoplu ve sağ başta Sn. Saadettin Topuzoğlu görülmektedir.

S.T. : Rodop ahalisinin 1914'de 1. Cihan Harbi'nde Osmanlı Devletine nakti yardımında bulunduğu bu vesile ile babanızın Atatürk'le görüştüğü söylenir. Bu hususta bilgi verir misiniz?

RR. : Osmanlı İmparatorluğu 1914'de 1. Cihan Harbi'ne girmiş ve İslâm dünyası için "cihad-ı mukaddes" ilan etmiştir. Babam Rodoplar'

dan 500 sarı altın toplayarak Gümülcine devlet ilgililerine teslim edilmesini istemişse de, Sofya'da Osmanlı ilçesine teslimin daha doğru olacağı belirtildiğinden paraları katıra yüklü bir heybede Sofya'ya bizzat giderek Askeri Ateşemiliter Mustafa Kemal'in de orada bulunduğu bir sırada Büyükelçi Fethi Okyar Bey'e teslim etmiştir. Mustafa Kemal : "Sağolun, varolun.." şeklinde teşekkürden sonra Fethi Okyar'a dönerek : "Böyle hocalar oldukça sırtımız yere gelmez." ifadeleriyle takdirlerini bir kere daha belirtmiştir. Mustafa Kemal'in Bulgarlar'dan dostları çoktu. Dimitri Açkov bunlardan biridir. Liberal Parti Milletvekili Açkov, Atatürk "Reisicumhur" olduğunda onu ziyarete Ankara'ya geldi. Dimitri Açkov'un oğlu bugün Amerika'da bulunmakta ve Bulgar komünist yönetimini yıkmak için faaliyet göstermektedir. Açkov, babamla liberal partiden milletvekili adayı da olmuş, bizim çalışmamızla da kazanmıştır.

S.T. : Sayın Rodoplu, Eşref Kuşçubaşı'nın Rodoplardaki faaliyeti nedir?

R.R. : 1913 Balkan Savaşı sonrası, Eşref Kuşçubaşı, Bulgarlar'a karşı gerilla savaşıyla bütün Batı Trakya'yı işgal etti. Esas Batı Trakya'yı Bugarlar'dan kurtaran bu komutandır. Her kaza yönetiminin başına rütbeli subaylar bırakmıştır. Eğridere'de babamın yanına da "Hüseyin ve ..... Bey'ler adında iki subay verdiler. Böylelikle askeri ve sivil idare beraberce yürütüldü.

S.T. : Balkanlarda ve Batı Trakya'daki Türkler'in bugünkü durumu ve geleceği nedir?

R.R. : Balkan ittifakı içinde Türklerin korunması erimemesi mümkün görünebilir. Bu Atatürk'ünde Balkan stratejisidir. Türklerin geçmişte Bulgaristan ve Balkanlardaki durumu da bugünkünden iyi sayılır. Kötü şartlar ve asimile yüzünden Türkler'in günümüzdeki ve gelecekteki durumu iyi olmamaya devam edecektir. Yakın gelecekte bütün Balkanlarda Türkler'in din ve milli duygularından eser bırakılmayacaktır. Balkan devletlerinde hele bugün Bulgaristan'da asimile devam ediyor. Yunanistan'da ise mevcut Papandreu hükümetinin taşkın hareketlerinin bir savaşı ortaya çıkaracağıнын, Karamanlis gibi olgun bir başkan ve Averof gibi kurt bir politikacı yoluyla önlenmesi mümkünse de Yunan'ın Türk'e karşı politikası değişmeyecek, burada asimile sinsice devam edecektir.

Misak-ı Milli'deki, "Batı Trakya'da oya müracaat sureti ile bir Türk hükümeti kurulsaydı bu akibetler başa gelmeyecekti. Maalesef Lozan'da buna muvaffak olunamamıştır. Balkan Savaşı da bütün Balkanlar'ın elimizden çıkmasına sebep olmuştur, çok yazık ki...

S.T. : Sayın Rodoplu, Türkiye'ye gelişiniz ve buradaki yaşantı ve faaliyetleriniz hakkında açıklama yapar mısınız?

R.R. : Sayın Topuzoğlu, 1928'den önce Bulgaristan'da TURAN DERNEĞİ kuruldu. Amacı Bulgaristan Türkleri'nde fikrî ve bedenî gelişmelerini sağlamaktı. Bulgarlar bunu kötüye yorumladılar ve "dernek" lagvedildi. Benim Kemalist görüşlerim bu "ocak"ta fikren gelişmiştir. Daha sonra Derneğin Rodoplar başkanlığını da yaptım.

Rodoplar'da ve tüm Bulgaristan'da daha önceleri kurulmuş bir de Muslimin-i İslahiye Cemiyeti vardır ki, Türk öğretmenlerinin ve Türk toplumunun yetişmesinde büyük faydası olmuştur.

Ben 1933 yılında Eğridere'den Mustafa Kemal Atatürk'e 10. yılı tebrik telgrafı çektim ve cevap aldım. Arkasından da Türkiye'ye geldim. Bana istisnaî muamele yaptılar.

Sofya'da elçi Tefvik Kâmil Koperler ile Filibe konsolosu Nejat Kavur Bey'ler benim için Edirne Valisine "Türklüğe hizmet etmiştir" diye yazıyla beyanda bulduklarından beni derhal Türk vatandaşlığına aldılar. Taabiyete girişim sırasında muallim vekilliği yaptım. Sonra imtahanana girerek kazandım ve Lüleburgaz, Babaeski ilçeleri Tahrirat Kâtipliklerinde bulundum. 2. Dünya Savaşı sırasında Kırklareli hudut nahiyesi Kofcaaz'da nahiye müdürü oldum. Ayrıca Üsküp, Taşayıl, İnce, Poloz ve Büyükkarıştıran nahiyelerinde de müdürlüklerde bulundum. Belediye Başkanı ve Kaymakam vekillikleri yaptım.

1937 yılının 17 Ağustosunda, Büyük Trakya manevralarında ansızın Büyükkarıştıran'a gelen Atatürk'ü karşılamak ve uğurlamak şerefi de bana nasip oldu. O zaman refaketinde İsmet İnönü, Fevzi Çakmak, Salih Omurtag, Abdurrahman Nafiz Gürman, Fahrettin Altay, Fahri Rıfki Atay, Doğan Nadi vs. bulunmaktaydı.

İnönü ile en aşağı ve bizzat 10 defa görüştüm. Emekli olduktan sonra siyasi hayata geçerek Partilerde çeşitli görevler aldım.

Kırklareli Göçmenlere Yardım Derneği Başkanlığı, Kırklareli Halk-
evi Rönetim Kurulu Üyeliği, başkanlığı ile delegeliği; Türkiye İdareciler
Derneği Kırklareli şubesi yönetim kurulu üyeliği, Türk Basın Birliği, Kır-
klareli şube yönetim kurulu üyeliği, 45 yıldır Kırklareli'nde yayınlanan
Yeşilyurt Gazetesi Başyazarlığı, Kırklareli Erkek Talebe Yurdu Yöne-
tim Kurulu Başkanlığı, "Kaydı hayat şartıyla" Türk Devrim Ocağı yö-
netim kurulu başkanlığı, Ankara'da bulunan Halkevleri Atatürk Ensti-
tüsü Bildirici üyeliği, "Kaydı hayat şartıyla" İstanbul'da bulunan Ro-
dop-Tuna Kültür ve Yardımlaşma Derneği Fahri ve Daimi genel baş-

kanlığı görevlerinde bulundum. Ayrıca Türk Basın Birliği şeref üyeliğinde 56 yıllık yazar olarak altın rozet ödülü almış olup, Lüleburgaz'da 40 yıldır yayınlanan Özdilek Gazetesi kurucular başkanı ve 10 yıldır da kaydı hayat şartı ile seçilerek İstanbul'daki Mustafa Kemal Derneği Büyük Konseyi üyeliği görevimde olup, pek çok hatıralarım makale olarak yayınlanmış ve makalelerimin sayısı 5 bine yaklaşmıştır. Altı da yayınlanmış eserim vardır.

81 yaşında şeker, kalp ve damar sertliği hastalıklarıyla mücadele yapmakla beraber fikri faaliyetlerden de uzak kalmayarak daimi Trakya ve İstanbul basınında makaleler yazmak ve mütealaalar yapmakla vakitlerimi değerlendirmeye çalışmakta ve böylece fikri ve hafıza güçlerimi zayıflatmamaya kezâ bedeni hareketlerimde vücuttan düşmeye çalışmaktayım. Pek çok dostlarımla temaslarımı sürdürerek ömrümü tamamlamaya çalışıyorum. Dünyada Atatürk yolunda gitmekte, ahiret için de İslam dininin aşkı olarak onun hizmeti yolunda yürümeyi vazife edinmiş bulunmaktayım.

Sizlere; bana hayat hikâyemi, sorduğunuz sorularla hatırlatarak mazimi canlandırmaya vesile verdiğiniz için de en içten duygularla şükranlarımı sunarak sözlerimi burada kesiyorum. Sağ ve var olunuz...

— DERGİNİN NOTU —

Sayın Refet Roduplu Aşabeyimize sorularımıza vermiş olduğu cevaplarından, yakın ilgisinden dolayı dergi yazı kurulu adına teşekkürlerimizi sunar, ömür boyu mutluluklar ve sağlık-afiyetler dileriz.

Kendisinin bu kutsal dava yolundaki mücadelesinden yeni neslin örnek alacağını ve büyük Türkiye'nin kuruluş gününün yakın olduğunu hatırlatır, hocamızın hizmetlerini, eserlerini emanet alarak omuzlarımızda taşıyacağımıza söz veririz.

Saygılarımızla...

DIŞ TÜRKLER'İN GELECEĞİ

Saadettin TOPUZOĞLU

Biz Türkler, dünya insanlığına gereken önem ve değeri verdiğimiz halde, bu insanlığın 150 milyonu aşkın dış Türklere de aynı ilgiyi göstermediğini bilmekteyiz. Pek çok devletin; süper güçlerin baskısı altında sıkışıp sessiz kalmaya mahkûm edilmişlerin; assimile, toptan tehcirle jenosite uğramalarının kısa zamanda önemseneceğine ve durumlarının değişebileceğine imkân ve ihtimal verilemez.

Tam bir katiyetle birbirlerinin üzerine gitmeyen, kırmızı-beyaz telefonlarıyla birbirlerinin hâl hatırını soran ve silah, cephane üretimlerini tüketebilmek için dünyanın her köşesinde huzursuz savaş pazarları açan süperlerin; esaret altında yaşattıkları topluluklara kendi kendilerini yöneme imkânı tanımayacaklarını kabullenmek gerekir... Ne Birleşmiş Milletler'in yasa ve kararları, insan hakları evrensel beyannameleri, ne bunlardan kendi anayasalarına aktardıkları insancıl kurallar ve ne de jenosit suçlarının cezalandırılması için çıkarılan kararlar, esir yaşatılan millet ve toplulukları ve bilhassa dünyada yalnız bırakılmış "esir Türk"ü içine almamaktadır. Sanki dünyada "Türk" diye bir millet ve topluluk yoktur.

Rusya ve Çin gibi devlerin işgalinde yaşayan Türklerin, kısa zamanda başındanmüstevliyi kolayca alaşağı edeceği elbette düşünülemez. Amerika ise, esir milletlerin yeryüzünde yegâne koruyucu ve kurtarıcı gibi görünerek, kendine "tarafdarlar" toplama yolundadır. Bu büyük çıkarıcı haminin (Radyo Liberty) gibi esir milletlerin dünyaya sesini duyuran müessesesi içinde Kuzey Kafkasya, sonra da Komünist Çin ile dostluk ve işbirliği anlaşması yapması sonucu Çin'in teklifi ile "Uygur seksiyonu"nu lağvetmesi bizler üzerinde soğuk duş etkisi yapmıştır. Gelecekte bir Rus-Amerikan Andlaşması, "esir milletler" anlamını ortadan kaldıracabileceği düşünülerek bu konuda Amerikan hükümetlerine yapılan ağır protestolara sudan cevaplar alınması, daha çok tedirginlik yaratmıştır.

Günümüzde esir yaşatılan 150 milyonu aşkın Türk'ün varlığının unutulmuşluğunu ortadan kaldırabilmek için harcanan düzensiz emeklerin yetersizliği bir gerçektir. Türk'ün bulunduğu her ülkede yalnızca

eritme ve toptan tehcirin zaman zaman imhaya dönüştürülmesi çabaları, birçok işgalcinin ve bilhassa Türkiye'nin çevresinde komşu geçinmelerin uygulamalarından vücut bulmaktadır. (Irak, Yunanistan gibi) Tam bir haçlı zihniyetiyle başlattıkları ve günümüze dek sürdürdükleri (Barbar Türk iddialarının bir mesneti olmadığı ve Türk'ün haysiyet, şeref ve insan haklarının en mükemmel tatbikçisi olduğu gerçeği küçük kafalarda tam anlamıyla idrak edilememiştir. Bu dış kaynaklı sinsice tertiplere elbette karşı çıkmak gerekir...

Ülkemizde ve başka ülkelerde, o ülkelerin içişlerine karışıldığı akıllardan uzaklaştırılmadığı sürece bir çözüme yönelmemiz mümkün değildir...

Geçmiş hükümetler, hatta devletimiz "Esir Türkler" konusunda yetersiz kalmışlardır.

Bizlere bu kanıyı veren 11 dış Türk dernekli "Türk Göçmen ve Mülteci Dernekleri Federasyonu"na gösterilen ilgisizliktir¹.

Türkiye'de herkes "Dış Türkler" ve "Esir Türkler" konusunu bildiğini iddia ederek yalan-yanlış beyanlar ve hareketlerde bulunmakta ve bilhassa herkes kendini "dış Türkler'in hamisi" gibi görmektedir... Bu çok yanlış ve olumsuz iddiaların, Dış ve Esir Türk'e ve bu yönde çaba gösteren kuruluşlara bir faydası olmamıştır...

Gerek Milletlerarası kurullar ve gerekse onların insancıl kararları Türk'e bir yarar sağlamamıştır.

Bu yüzden konunun Türkiye içinde ve bilinçli bir görüşe hal çaresine ulaşması gereklidir. Bunun "Güçlü" ve "Büyük" Türkiye'nin varlığıyla gerçekleşebileceğine ümidimiz tamdır...

(1) 12 Eylül harekâtından sonra Devlet Başkanımız Orgeneral Kenan Evren Paşamızın bu konuda dış Türkler'e yardımcı olacağına inancımız sonsuzdur. Devlet Başkanımızın Bulgaristan gezisinde, oradaki soydaşlarımızın dertlerine eğilmesi ve Yunanistan baskısı altındaki Batı Trakyalı soydaşlarımıza gösterdiği yakın ilgi bizleri umutlandırmıştır. (Yazı işleri)

ENDERUN KİTABEVİ SUNAR

- UMUMİ TÜRK TARİHİNE GİRİŞ.
Yazan : Ord. Prof. Dr. Zeki Velidi Togan.
- TÜRKELİ TÜRKİSTAN
Yazan : Ord. Prof. Dr. Zeki Velidi Togan.
- DİVAN EDEBİYATI (Kelimeler - Mefhumlar)
Yazan : Agâh Sırrı Levent.

İsteme Adresi :

Beyaz Saray, Kitapçılar Çarşısı, No.: 46
Beyazıt - İST.

SON DAKİKADA SON GELİŞMELER :

TAYVAN (FORMOZA)'DA "DOĞU TÜRKİSTAN" DERNEĞİ

Geride bıraktığımız günlerde, bizim için gelişen olaylara bir bakmakta yarar buluyoruz. Özellikle değişen dünya siyasi konjüktüründe Rus ve Çin mazlûmu milletler için ümit verici olmasa bile, genel olarak mana ifade eden bazı terimlerin onların termonolojisine girmiş olmasıdır.

Üç asıra yakın (aralıklarla) Çin işgalindeki Doğu Türkistan'a Çinlilerce yeni kazanılmış toprak anlamında "Şincan-Sin kianğ" denildiği ve bu termonolojiyi her türlü yazışmalarında ısrarla kullana geldiği bir gerçektir.

Ne var ki, bu defa Tayvan'da Doğu Türkistan adı altında bir derneğin kurulmuş olması ve faaliyete geçmesi, eğer Çinliler'in tarihi hile ve taktikleri değilse, biz Doğu Türkistan davasını savunanlar için övünmeğe değer bir kazançtır. Demek ki Çinli emperyalistler artık "Doğu Türkistan"ın bir Türk yurdu olduğunu resmen tanımış ve tescil etmiş oluyorlar...

Ancak yukarda da değindiğimiz gibi biz bunu bir siyasi taktik olarak değerlendirmekteyiz. Çünkü öteden beri Tayvan'a dünyanın muhtelif ülkelerinde yaşamakta olan Doğu Türkistanlı Çin sempatizanı olanlar her yılın ekim ayında başkent Taipei'de toplanan "Çin Milli Günü"ne temsilci olarak iştirak etmektedirler. Gerçek Doğu Türkistan davasını savunanlar ise, bu toplantılara, "-Çin'i mili dava yönünden işgalci ve emperyalist" kabul ettiklerinden karşı çıkmakta ve bu sebeple de toplantıya iştirak eden her Türk ırkına mensup Doğu Türkistanlıyı da milli davaya hiyanetle suçlamaktadırlar.

Kanaatimizce Tayvan'da kurulan bu dernek, "Doğu Türkistan" mefhumunu suistimal etmekle kalmayıp oltaya yem olarak takmakta, Doğu Türkistanlıların da gözünü boyamaktadır.

Çinliler'in bu yeni stratejisini dikkatle takip etmek gerekmektedir...

Genel Yönetmen
H. GAYRETULLAH

BİR SAATLİK HÜRRIYET!..

Zincirlerin bulunmadığı
Alevlerin olmadığı
Hüzünlerin bulunmadığı
Ve dertlerin olmadığı
Bir "dünya" ver Allah'ım...

Meyvası olmasın...
Suları akmasın...
İsterse her yer kurak,
Her yer karanlık;
Ve her yer çorak olsun...

Yeter ki benim insanlarım,
Hankız'ım, Ayşem, Latife'm,
Turgun'um, Erkin'im gülsün...

Çimenler isterse sapsarı olsun...
Yolarım taştan,
Evim ağaçtan olsun...
Bahçelerimde kuşlar ötmesin...
İsersen ömrün bir saatlik olsun.

Ve Allah'ım yeter ki
Bir saatlik HÜRRIYETİM olsun...

İsmail Cengiz
28.6.1982

AYIN TAKVİMİ

3 Mayıs	: Fergana Muhtariyetinin ilânı
18 Mayıs	: Kırım Türklerinin anayurtlarından sürgünü
28 Mayıs	: Azerbaycan'ın istiklâle kavuşması
28 Mayıs	: Mehmet Emin Buğra'nın vefatı
14 Haziran	: Gence İsyanı ve Katliamı

TARİHİN IŞIĞINDA

ERMENİ DOSYASI

Yazan :

CEMAL ANADOL

Bu sokaklar, hep kadın ve çocuk ölüleri ile doluydu. Kadınların memeleri ve mahrem yerleri kesilmiş, duvarlara çakılmıştı...

Ermeni çetecilerin savaş ganimetleri; süngü ucuna takılmış süt emen çocuklarla, çırpı-lak soyundurdıkları kadınlardı...

4 RENKLİ, OFSET KAPAK İÇERİSİNDE 512 SAYFA, FİYATI : 400 TL.'dir.

İSTEYENLERE 50 TL.'lık POSTA PULU GÖNDERMELERİ ŞARTIYLA ÖDEMELİ OLARAK GÖNDERİLİR...

YURT DIŞINA 5 AMERİKAN DOLARI KARŞILIĞINDA GÖNDERİLİR...

ADRES : P.K. 188 Beyazıt - İstanbul

KIZIL ÇİN İŞGALİNDEKİ DOĞU TÜRKİSTAN

İsteme Adresi : P.K. 46 Beyazıt -İST.

Fiatı : 100 TL.

Ç. B. S.

**Boyada renkli
Boyada birinci
Boyada lider...**

**Şimdi herkese
Bir Çe Be Se**

SİZİN BOYANIZ

Ç. B. S.

DAHA İYİSİ YOKTUR